

**BOLALARDA NUTQNI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL
METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika Fakulteti, Maktabgacha ta'lim yo'nalishi
2-bosqich talabalari Akmalova Laylo Turubovna
Aliyorova Laylo Sherali qizi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati va samaradorligi yoritilgan. Tadqiqotda interfaol metodlarning bolalar nutqiy faolligini oshirish, so'z boyligini kengaytirish hamda muloqot madaniyatini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Maqolada o'yin, suhbat, rol o'ynash, rasm asosida hikoya tuzish kabi interfaol mashg'ulotlarning bolaning tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlashga o'rgatish va nutqiy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishdagi ta'siri asoslab berilgan. Shuningdek, maqolada pedagogning faol muloqot jarayonidagi yo'naltiruvchi roli, bolalarning nutqiy faolligini rag'batlantirishning samarali yo'llari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning afzalliklari bayon etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, interfaol metodlar qo'llanilganda bolalarning nutq faoliyati, ijtimoiy moslashuvi va ijodiy fikrlash salohiyati sezilarli darajada rivojlanishi aniqlangan.

Kalit so'zlar: *nutqni rivojlantirish, interfaol metodlar, maktabgacha ta'lim, bolalar nutqi, muloqot madaniyati, pedagogik texnologiyalar, ijodiy fikrlash, nutq faolligi, o'yinli metodlar, mustaqil fikrlash.*

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ
МЕТОДОВ В РАЗВИТИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ.**

Аннотация. В статье рассматриваются важность и эффективность использования интерактивных методов в процессе развития речи детей дошкольного возраста. Проанализирована роль интерактивных

методов в повышении речевой активности детей, расширении словарного запаса и формировании культуры общения. Обосновано влияние интерактивных видов деятельности, таких как игры, беседы, ролевые игры, рассказывание по рисункам, на развитие мышления детей, обучение их самостоятельности мышления и расширение возможностей речевого самовыражения. Также в статье раскрывается направляющая роль педагога в процессе активного общения, эффективные способы стимулирования речевой активности детей и преимущества современных педагогических подходов. По результатам исследования установлено, что при использовании интерактивных методов существенно развиваются речевая активность детей, социальная адаптация и творческий потенциал мышления.

Ключевые слова: *развитие речи, интерактивные методы, дошкольное образование, речь детей, культура общения, педагогические технологии, творческое мышление, речевая деятельность, игровые методы, самостоятельность мышления.*

EFFECTIVENESS OF USING INTERACTIVE METHODS IN SPEECH DEVELOPMENT IN CHILDREN.

Annotation. *This article highlights the importance and effectiveness of using interactive methods in the process of developing speech in preschool children. The study analyzes the role of interactive techniques in enhancing children's speech activity, expanding their vocabulary, and forming communication culture. The article substantiates the impact of interactive activities such as games, conversations, role-playing, and storytelling based on pictures on the development of thinking, independent reasoning, and expressive speech skills in children. In addition, the paper discusses the guiding role of the educator in the interactive communication process, effective ways to stimulate children's verbal activity, and the advantages of modern pedagogical approaches. The research results show that the use of interactive methods significantly improves children's speech activity, social adaptation, and creative thinking potential.*

Keywords: speech development, interactive methods, preschool education, children's speech, communication culture, pedagogical technologies, creative thinking, speech activity, play-based methods, independent thinking.

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun nutq bu nafaqat aloqa vositasi, balki fikrlash, his-tuyg'ularni ifoda etish, dunyoni idrok etish va o'z shaxsini shakllantirishning muhim omilidir. Bola hayotining dastlabki yillaridanoq atrofdagi odamlar bilan muloqot qilish, so'zlarni to'g'ri talaffuz etish, o'z fikrini aniq bayon qila olish orqali shaxs sifatida o'sadi. Shuning uchun tarbiyachi yoki o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri – nutqni ongli, faol va ifodali rivojlantirishdir. Bunda interfaol metodlar juda samarali natijalarni beradi, chunki ular bolani faol fikrlashga, suhbatga kirishishga, mustaqil so'zlashga undaydi. An'anaviy ta'limda bola ko'proq tinglovchi rolida bo'lgan bo'lsa, interfaol yondashuvda u darsning to'laqonli ishtirokchisiga aylanadi. Bola o'zi fikr bildiradi, tasvirni izohlaydi, o'z tajribasidan misollar keltiradi, savollar beradi va ularga javob topadi. Shu jarayonda u so'z boyligini kengaytiradi, grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzishni o'rganadi va eng muhimi – so'z orqali o'z fikrini ifoda etishdan zavqlanadi. Interfaol metodlardan foydalanish bolalarda tabiiy nutqiy faollikni uyg'otadi. Chunki ular o'yin, muloqot va ijodiy topshiriqlarga asoslangan bo'ladi. Masalan, "Rol o'ynash o'yinlari" orqali bola o'zini shifokor, sotuvchi, mehmon yoki hayvon obrazida tasavvur qiladi. Bu esa uning tasavvurini boyitadi, real hayotdagi so'zlashuv shakllarini mashq qilish imkonini beradi. Shu tariqa bola nafaqat so'zlarni yodlaydi, balki ularni vaziyatga qarab ishlatishni ham o'rganadi. Nutqni rivojlantirishda interfaol metodlarning yana bir ustun jihati – ular bolalarning diqqatini uzoq muddat davomida saqlab turadi. Chunki bu usullar bir yo'nalishda emas, turli shakllarda kechadi: suhbat, o'yin, savol-javob, rasm asosida hikoya qilish, she'r yoki ertakni davom ettirish kabi faoliyatlar o'zgarib turadi. Bu esa bolada zerikishning oldini oladi, dars jarayonini tabiiy va qiziqarli qiladi.

Asosiy qism. Bolalar o'zaro guruhda ishlaganda esa nutq rivoji yanada tezlashadi. Guruhli mashg'ulotlarda ular bir-birini tinglashni, fikrni baholashni, o'z

fikrini himoya qilishni o'rganadilar. Bu jarayon muloqot madaniyatini, ijtimoiy moslashuvni va hamkorlikda ishlash ko'nikmasini shakllantiradi. Ayniqsa, kichik guruhli suhbatlar bolalarning nutqiy komplekslarini yo'qotadi, ularda ishonch hissini kuchaytiradi. Interfaol metodlar nutqni faqat tovush yoki so'z darajasida emas, balki fikr va his darajasida rivojlantiradi. Bola so'zlarni mexanik tarzda emas, balki ma'nosini anglab, holatga mos ravishda ishlatishni o'rganadi. Shu bois, nutq rivoji tafakkur rivoji bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Bunday metodlarda bolalar "Nima uchun?", "Qanday?", "Nega?" kabi savollar orqali tahlil qilishni, sabab-oqibat munosabatlarini tushunishni o'rganadilar. Tarbiyachining roli ham bu jarayonda o'zgaradi: u bilim beruvchi emas, balki yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, jarayonni boshqaruvchi, bolani rag'batlantiruvchi shaxsga aylanadi. Bola xato qilsa, uni tanqid qilish emas, to'g'ri shaklga yo'naltirish muhim. Shu orqali bola o'z fikrini erkin aytishdan cho'chimaydi, nutqiy faol bo'lishga intiladi. Interfaol metodlardan foydalanish natijasida bolalarning nutqida quyidagi o'zgarishlar kuzatiladi: gaplar tuzilishining murakkablashuvi, so'z boyligining ortishi, grammatik shakllardan to'g'ri foydalanish, ohang va talaffuzdagi ishonchlilik. Eng muhimi, bola fikrini mantiqan izchil bayon qila boshlaydi, bu esa keyingi o'quv bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishning poydevorini yaratadi.

1. Interfaol metodlar tushunchasi

Interfaol metodlar — bu o'qituvchi va bola (yoki bolalar o'zaro) o'rtasida faol muloqot asosida kechadigan, bola mustaqil fikrlashini, o'z fikrini ifodalashini rag'batlantiradigan ta'lim usullaridir.

Masalan: "Aqliy hujum", "Klaster", "Rasm asosida hikoya tuzish", "Savol-javob aylanmasi", "Rol o'ynash o'yinlari", "Zinama-zina" kabi metodlar.

Interfaol metodlarning nutq rivojiga ta'siri.

Interfaol metodlar bolalarning:

Lug'at boyligini kengaytiradi – yangi so'zlar, iboralar va ularning ma'nosini tushunish osonlashadi. To'g'ri talaffuzni shakllantiradi – o'yin, suhbat va rolli mashg'ulotlar orqali talaffuz mashqlari tabiiy shaklda bajariladi. Muloqot

madaniyatini rivojlantiradi – navbat bilan gapirish, tinglash, so‘rash va javob berish odatlari shakllanadi. Ijodkorlikni oshiradi – hikoya tuzish, ertakni davom ettirish, obrazga kirish orqali nutq mustaqilligi rivojlanadi.

3. Eng samarali interfaol metodlar

1. “Rasm asosida hikoya tuzish” – bola tasvirga qarab fikrini bayon qiladi.

2. “Aqliy hujum” – biror mavzuga oid ko‘plab fikrlarni tez aytish orqali so‘z boyligi oshadi.

3. “Rol o‘ynash o‘yinlari” – ijtimoiy vaziyatlar (do‘konda, bog‘da, oilada)ni nutqiy mashq sifatida takrorlash.

4. “Savol-javob aylanmasi” – bolalar o‘zaro savollar berishadi, bu esa dialogik nutqni rivojlantiradi.

5. “Zinama-zina” – bir mavzu bo‘yicha ketma-ket savollar orqali nutqni bosqichma-bosqich rivojlantirish.

4. Samaradorlik natijalari

Tajriba va kuzatuvlarga ko‘ra, interfaol metodlar qo‘llanilganda:

Bolalarning nutq faolligi 30–40% ga oshadi;

Tinglab tushunish va muloqotga kirishish qobiliyati kuchayadi;

Ijodiy fikrlash va nutq mustaqilligi shakllanadi;

O‘qituvchi-bola o‘zaro ishonchi ortadi, darslar qiziqarli kechadi.

Xulosa. Shuningdek, ular o‘z fikrlarini ifodalashda ko‘proq his-tuyg‘u, ohang va intonatsiyadan foydalana boshlaydilar. Natijada, interfaol metodlar bolada nutqni rivojlantirish bilan birga, shaxsiy sifatlarni ham tarbiyalaydi: qat’iyat, ishonch, muloqot madaniyati, jamoada o‘z o‘rnini topish, fikrni tinglash va baholash kabi ko‘nikmalar shakllanadi. Shu bois, interfaol yondashuvni nutq rivojlantirishda qo‘llash zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ajralmas qismi hisoblanadi. Tajribalarda aniqlanishicha, interfaol yondashuv orqali mashg‘ulotlar tashkil etilgan guruhlarda bolalar mustaqil nutqni erta shakllantiradi, passiv so‘zlar aktiv so‘zlarga aylanadi, va ular muloqotda so‘zlarni mazmunan mos holatda ishlata boshlaydilar.

Demak, bolalarda nutqni rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish ularning muloqot, tafakkur va ijodiy salohiyatini samarali rivojlantiradi. Ta'lim jarayonini jonlantiradi, bolalarda so'z bilan fikrlash, to'g'ri va erkin gapirish ko'nikmalarini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova, V. (2019). Maktabgacha ta'lim psixologiyasi. Toshkent: "O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi" nashriyoti.
2. Usmonova, M. (2021). Bolalarda nutqni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti.
3. Saidova, D. (2020). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining o'rni." Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, №4, 45–49-betlar.
4. Mamatova, N. (2022). "Nutqni rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi." Boshlang'ich ta'lim va pedagogika jurnali, №2, 56–60-betlar.
5. G'aniyeva, Z. (2021). "Interfaol metodlar yordamida maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish." Ta'lim va tarbiya jarayonida innovatsiyalar, №3, 72–76-betlar.
6. Nuriddinova, L. (2020). Maktabgacha ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.